

**HALLITUSOHJELMAN TAVOITTEIDEN
JA TOIMIEN TOTEUMA**

HALLITUSKAUDEN PUOLIVÄLIN KOKONAISTARKASTELU

Valtioneuvoston kanslia 28.2.2013

Sisältö

JOHDANTO	5
HALLITUSOHJELMAN TOTEUTUMISEN KOKONAISKUVA.....	6
PAINOPISTEALUE I Köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentäminen	7
PAINOPISTEALUE II Julkisen talouden vakauttaminen	13
PAINOPISTEALUE III Kestävän talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyyn vahvistaminen	18

JOHDANTO

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitus arvioi hallituskauden puoliväli-istunnossa 28.2.2013 hallitusohjelman toteutuman kokonaistilannetta. Arviointia varten valtioneuvoston kanslia on koonnut yhteistyössä ministeriöiden kanssa tiiviin tilannekuvaraportin. Tarkastelun pohjana on valtioneuvoston periaatepäätöksenä syksyllä 2011 hyväksytyn hallitusohjelman strategisen toimeenpanosuunnitelman (HOT) painopistealueet

- 1 Köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäiseminen
- 2 Julkisen talouden vakauttaminen
- 3 Kestävän talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistaminen

Kolmella painopistealueella on määritelty keskeiset tavoitteet, kärkihankkeet ja vastuut. Ne kokoavat hallitusohjelman keskeisimmät poikkihallinnolliset politiikkakokonaisuudet, jotka vaativat usean ministeriön yhteisiä toimia ja niille on määritelty koordinoiva ministeriö.

Toimeenpanosuunnitelma sisältää noin 140 hallitusohjelman kärkihanketta, jotka kuuluvat hallituksen erityisen panostuksen ja seurannan piiriin. Niiden etenemistä sekä tarkistustarvetta on arvioitu edellisen kerran hallituksen strategiaistunnossa helmikuussa 2012. Tässä raportissa nostetaan näistä poikkihallinnollisista hankkeista esiin sellaisia, jotka ovat hallituskauden puolivälissä edenneet konkreettisin toimin.

Raportin alussa esitetään kokoava kuva koko hallitusohjelman toteutumisen tilanteesta liikennevalosymbolein niiden tietojen mukaan, jotka ministeriöt ovat sisällyttäneet ministeriöiden sisäisessä intrassa Senaattorissa olevaan sähköiseen seurantaan helmikuun puolivälissä 2013. Raportin sisältö noudattaa hallitusohjelman strategisen toimeenpanosuunnitelman rakennetta. Tilanteen kuvaamiseksi tavoitteille on pyritty valitsemaan ilmiötä keskeisesti kuvaava indikaattori. Indikaattorit on valittu hallitusohjelman seurannasta vastuullisten virkamiesten yhteistyöverkostossa (ns. HOT-verkosto), jossa ovat mukana kaikki ministeriöt.

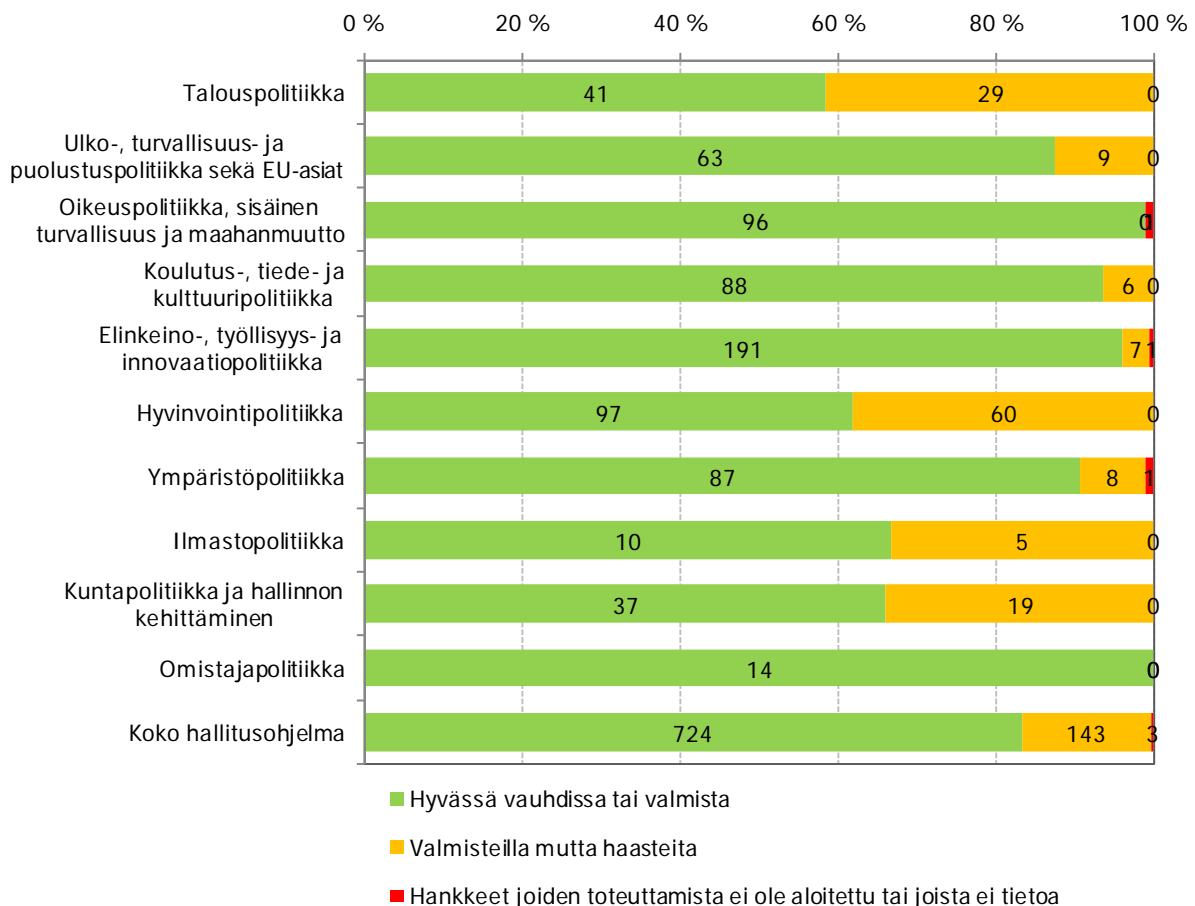
Tilannekuvan laadinnasta on vastannut pääosin valtioneuvoston kanslian politiikka-analyyysyksikkö valtiosihteeri Olli-Pekka Heinosen ohjauksessa. Arvio julkaistaan osana hallituksen vuosikertomusta 2012.

Asiakirjan liitteenä on puoliväli-istunnon aineistoksi koottu listaus hallitusohjelmassa nimetyistä uudelleen tarkastettaviksi sovitusta asioista. Hallituskauden alkupuolen arvioinnin lisäksi hallitus määrittelee puoliväli-istunnossaan jo aiemmin sovittujen toimien joukosta loppukauden prioriteetit.

HALLITUSOHJELMAN TOTEUTUMISEN KOKONAISKUVA

Hallitusohjelma on laaja ja yksityiskohtainen kokonaisuus, yhteensä liitteineen 147 sivua. Sen seuranta on toteutettu valtioneuvoston yhteisessä intranetissä, johon hallitusohjelma on pu-
rettu tietokantataulukkuun. Kullekin tavoitteelle on seurantajärjestelmässä oma rivi sisältäen
mm. tiedon kansliapäälliköiden sopimasta vastuuministeriöstä.

Kukin ministeriö päivittää seurantataulukkuun hankkeiden ja tavoitteiden etenemistietoja. Lisäksi etenemistä arvioidaan ministeriöiden toimesta liikennevalosymboleiden avulla. Vihreä valo tarkoittaa että tavoite on toteutunut, esim. haluttu ohjelma on laadittu tai sen laadinta on hyvällä mallilla ja se valmistuu hyvin todennäköisesti hallituskauden aikana. Keltainen taas viestii, että työ on aloitettu, mutta sen toteuttamiseen liittyy haasteita. Ministeriöiden välillä saattaa olla eroja liikennevalosymboleiden käytössä.

Hallitusohjelman tavoitteista ja hankkeista on valtioneuvoston kanslian tekemän seurannan mukaan toteutumassa noin 80 %. Hallituskauden alussa on käynnistetty lukuisia uusia hankkeita mm. nuorisotyöttömyyden ja syrjäytymisen vähentämiseksi sekä talouden vakauttamiseksi ja uusien kasvun lähteiden tukemiseksi. Myös moni aiemmin päätetty uudistus tai lain-säädäntö on toimeenpanovaiheessa.

Punaiset hankkeet ovat sellaisia joiden toteuttamista ei ole aloitettu tai siitä ei ole etenemis-tietoja. Senaattoritietojen mukaan vain kolme hanketta on punaisella. Ne ovat:

1. Julkisten tilojen avaaminen kansalaistoiminnan käyttöön > Hankkeen vastuutus on ollut epäselvä (OM)
2. Suurten kaupunkien joukkoliikennetuen korotus > Ei ole nostettu (LVM)
3. Yleishyödyllisyyslainsäädännön valmistelu > Siirretty myöhemmäksi (YM)

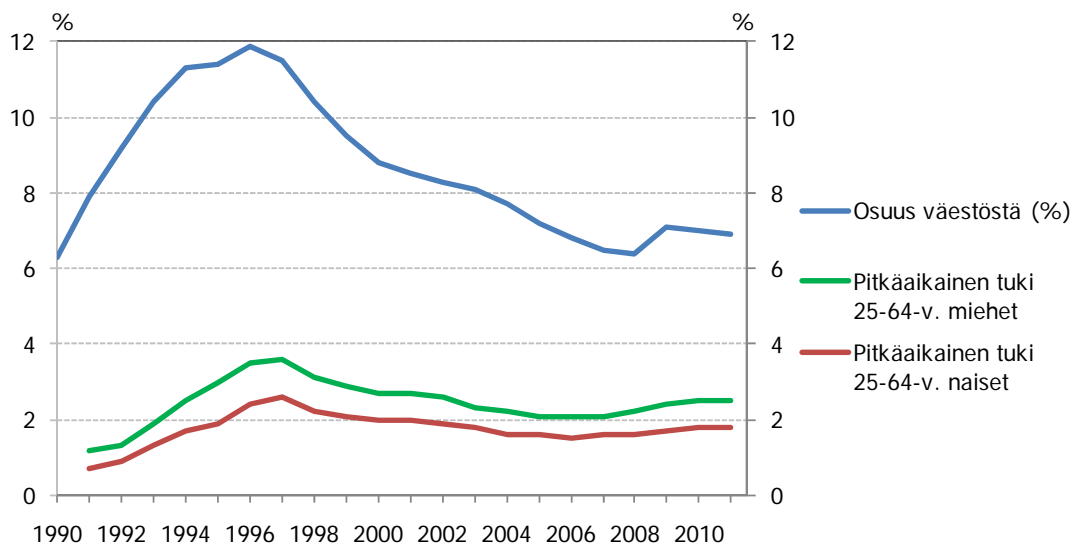
PAINOPISTEALUE I

Köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentäminen

Hallitus on käynnistänyt köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentämiseksi poikkihallinnollisen toimenpideohjelman, joka sisältää myös ylisukupolviseen syrjäytymiseen puuttumisen. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriryhmä toimii ohjelman johtoryhmänä ja käsittelee ohjelman etenemistä kokouksissaan säännöllisesti sekä seuraa ohjelman vaikuttavuutta ministeriryhmässä sovittujen seurantaindikaattoreiden avulla.

Tavoite 1: Parannetaan työllisyyttä ja toimeentuloa

Syrjäytymisuhka kasvaa huonossa talous- ja työllisyystilanteessa

Kuvio 1.1. Toimeentulotuen saajien osuus väestöstä vuosina 1990–2011. Lähde: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos THL.

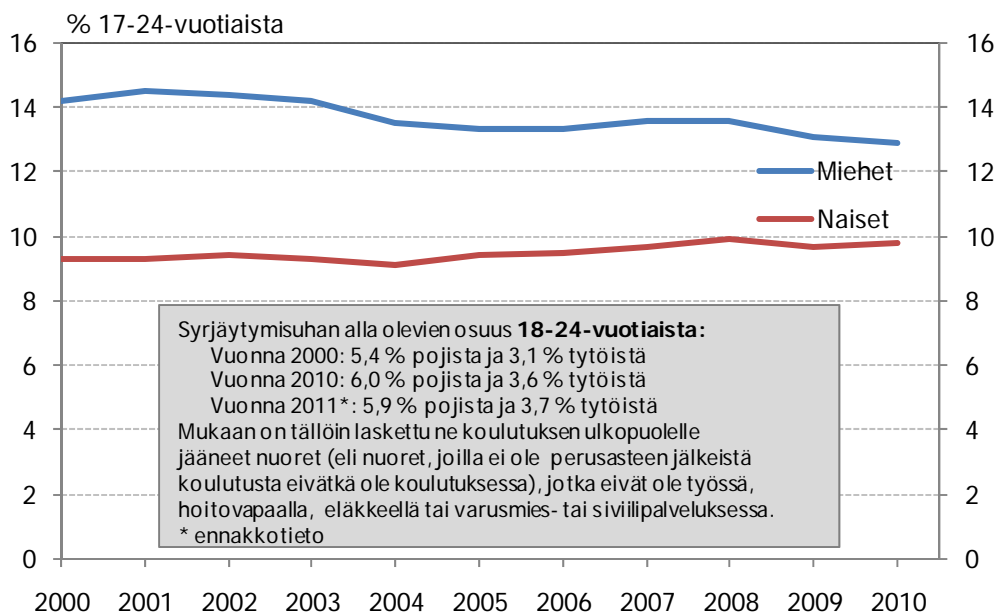
Toimeentulotuen saajien osuus väestöstä kertoo yhteiskunnallisesta syrjäytymisuhkasta ja liittyy läheisesti työllisyyskehitykseen. Toimeentulotuen saajien määrä laski 1990-luvun lopulta lähtien, mutta nousi vuonna 2009 taloudellisen taantumun ja työttömyyden lisääntymisen myötä. Kasvu on taittunut, mutta näyttää siltä, että joillekin toimeentulotuki muodostuu yhä pitkäaikaisemmaksi.

Ikääntyvien (55–64-v) osallistuminen työhön on kasvussa, mutta heidän työllisyysasteensa on edelleen pienempi kuin muiden työikäisten. Vaikeasti työllistyvien määrä on viime vuosina pysynyt noin 140 000:n korkealla tasolla.

Työllisyyden parantaminen on hallituksen keskeinen tavoite, jonka eteen on käynnistetty monia merkittäviä toimenpiteitä (ks. painopistealue III). Hallitusohjelmassa sovitut vähimmäisetuuksien korotukset on toteutettu, mm. kaikkein heikoimmassa asemassa olevien taloudellisen toimeentulon parantaminen, toimeentulotuen perusosan korotus 6 prosenttia ja yksinhuoltajien toimeentulotuen korotus 10 prosenttia sekä asumistuen parannukset. Työttömyysturvan peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea on korotettu 100 €/kk. Hallitus on säilyttänyt perus- ja ansioturvan kytköksen työttömyysturvassa. Puolison tulojen tarveharkinta on poistettu työmarkkinatuessa vuoden 2013 alusta. Hallitus on sitonut opintotuen indeksiin.

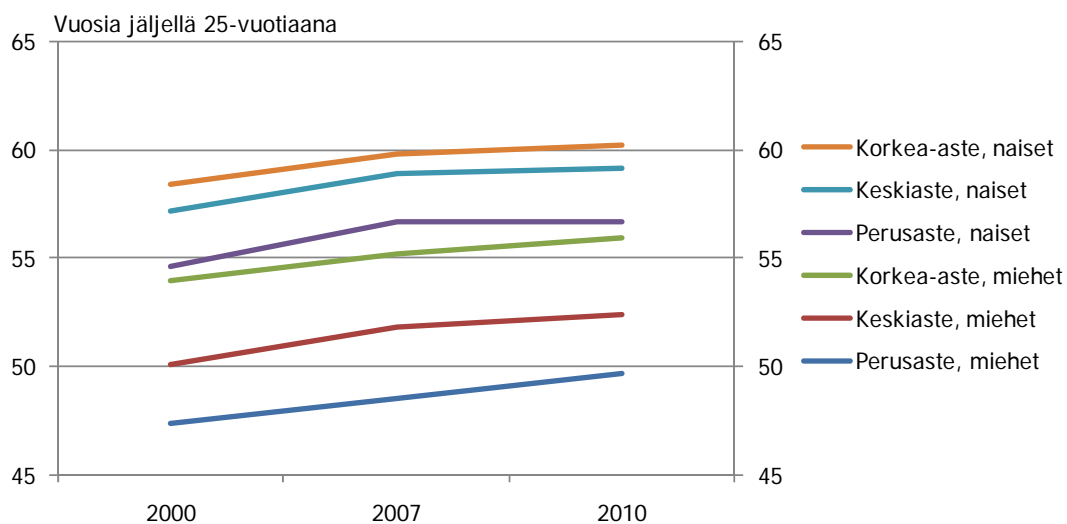
Tavoite 2: Vähennetään syrjäytymistä ja ennaltaehkäistään sosiaalisten ja terveysongelmien syntyä

Noin joka kymmenes 18–24-vuotias on koulutuksen ulkopuolella

Kuvio 1.2. Koulutuksen ulkopuolelle jääneet nuoret (nuoret, joilla ei ole perusasteen jälkeistä koulutusta eivätkä ole koulutuksessa) vuosina 2000–2010. Lähde: Tilastokeskus.

Väestön terveyserot ovat edelleen suuria

Kuvio 1.3. 25-vuotiaan elinajanodote koulutuksen mukaan vuosina 2000, 2007 ja 2010. Lähde: THL ja Eurostat.

Koulutuksen ulkopuolelle jääminen on keskeinen riski nuorten syrjäytymiselle. Suomessa jatkuvasti runsas 14 % miehistä ja vajaa 10 % naisista on koulutuksen ulkopuolella. Osa näistä nuorista on työssä, hoitovapaalla, eläkkeellä tai varusmies- tai siviilipalveluksessa. Vuonna 2011 peruskoulun tai 10. luokan päättäneistä 5 % jäi yhteishaussa ilman paikkaa ja 2 % jätti kokonaan hakematta.

Lastensuojelun tarve on edelleen huomattava. Erityisesti avohuollon asiakasmäärä on kasvanut viime vuosina. Myös kodin ulkopuolelle sijoitettujen määrä on noussut 2000-luvulla. Huostassa olleiden kokonaismäärä on taittunut, mutta kiireellisesti sijoitettujen määrä on noussut selvästi viime vuosina.

Elinajanodote kasvaa Suomessa edelleen, mutta vaihtelee väestön koulutustaustan mukaan. Korkeampi koulutus ennustaa pidempää elämää. Myös koetussa terveydessä on eroja koulutuksen ja sukupuolen mukaan. Miehet kokevat naisia useammin terveytensä huonoksi tai keskinkertaiseksi. Liikunnan ja kulttuurin harrastamisella on myönteisiä vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin. Suositusten mukaisesti liikkuu suomalaislapsista vain puolet ja aikuisista vain noin 10 prosenttia. Selvitysten mukaan vapaa-ajan liikunnan harrastaminen on lisääntynyt. Kokonaisliikunnan määrä on kuitenkin vähentynyt, sillä liikunta arjen toimissa, kuten työ- ja asiointimatkoilla, ovat vähentyneet.

Hallituksen toimenpideohjelmassa köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentämiseksi koordinoidaan eri hallinnonalojen toimia ja hallitusohjelman strategisen toimeenpanosuunnitelman kärkihankkeita. Hallituksen sisäisen turvallisuuden ohjelmassa syrjäytymisen ehkäiseminen on keskeinen tavoite.

Merkittävimpiä hallituskauden toimia syrjäytymisen ehkäisemiseksi on nuorten yhteiskuntatakuu, joka tuli voimaan vuoden 2013 alusta. Etsivää nuorisotyötä ja nuorten työpajatoimintaa tuetaan valtion budjetin raameissa. Vuonna 2012 etsivä nuorisotyö kattoi 87 prosenttia Suomen kunnista ja vuonna 2011 toiminta tavoitti noin 10 000 nuorta. Nuorten työpajatoiminta kattaa 80 prosenttia kunnista ja pajojen toimintaan osallistui 12 982 alle 29-vuotiasta nuorta vuonna 2011. Yhtenäisen oppilas- ja opiskelijahuoltolain valmistelu on edennyt hyvin ja tavoitteena on antaa HE keväällä 2013. Lainsäädännön on määrä kattaa esiopetus, perusopetus ja toisen asteen koulutus.

Laajaa sosiaalihuoltolainsäädäntöä uudistetaan, alkoholilain uudistaminen on vireillä ja mielenterveytyössä jatkuu Mieli2009-suunnitelman toimeenpano. Hallitus on jatkanut pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmaa.

Terveydenhuollossa hallituksen linjana on perusterveydenhuollon vahvistaminen, valinnanvapauden toteutuminen sekä kunnissa tehtävän terveyden edistämistoiminnan tukeminen. Terveydenhuoltolain toimeenpanoon liittyvät mm. koulu- ja opiskeluterveydenhuollon asetuksen toimeenpano ja neuvoloissa toteutettavat laajat terveystarkastukset. Kaste-ohjelmalla rahoitetaan sosiaali- ja terveydenhuollon hankkeita, joiden tavoitteena on mm. vähentää väestön terveyseroja ja vahvistaa ennalta ehkäiseviä sosiaali- ja terveystarkastuksia. Osana Kaste-ohjelmaa lisätään lapsiperheiden kotipalveluja ja matalan kynnyksen palveluja.

Tavoite 3: Turvataan kansalaisten yhdenvertaisuus ja osallistumismahdollisuudet

Hallitus edistää yhdenvertaisuutta ja osallistumismahdollisuuksia viidellä kärkihankkeella. Oikeusministeriön päävastuulla valmistellaan yhteistyössä työmarkkinaosapuolten ja kansalaisjärjestöjen kanssa eduskunnalle annettavaksi eurooppalaisen lainsäädäntökehityksen huomioon ottava uusi yhdenvertaisuuslainsäädäntö, joka turvaa tehokkaasti yhdenvertaisuuden syrjintäperusteesta riippumatta, ja vahvistetaan valvontaa sekä tehostetaan hallintoa sen toimeenpanemiseksi. Työ- ja elinkeinoministeriö selvittää ja valmistelee yhdenvertaisuutta ja työelämän sääntelyä koskevat muutokset. Yhdenvertaisuuslaki ja tasa-arvolaki säilyvät jatkossakin erillisinä lakeina. Hallitus on vahvistanut kansalliskielistrategian. Kehityspoliittinen ohjelma on laadittu ja selonteko kehityspoliittikan vaikuttavuudesta ja tuloksellisuudesta annetaan hallituskauden aikana. Valtioneuvoston periaatepäätös kansallisesta perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmasta 2012–2013 sisältää yhteensä 67 erillistä hanketta, joilla hallitus vuosina 2012 ja 2013 pyrkii edistämään perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Perus- ja ihmisoikeusindikaattorien kehittäminen on käynnissä ja demokratiaindikaattoreita kehitetään osana hallituskauden tutkimus-, ennakointi ja arviointisuunnitelmaa.

Tavoite 4: Vahvistetaan ja uudistetaan sosiaali- ja terveystalvveluita

Erikoissairaanhoidossa hoitoon pääsy on parantunut, mutta terveyskeskuksissa on ongelmia

Hoitoon pääsy	2009	2010	2011
- erikoissairaanhoidoa yli 6 kk jonottaneita, lkm	3 748	1 245	751
- odotusaika terveyskeskuslääkärin vastaanotolle kestää yli 14 pv (% väestöstä)	66	72	77
- suun terveydenhuolto: yli 6 kuukautta jonottaneita, lkm	7 600	12 100	14 000
- psykiatrian erikoissairaanhoido yli 3 kk odottaneita alle 23-vuotiaita, lkm	84	136	78

Taulukko 1.4. Hoitoon pääsy. Lähde: THL

Suomalaiset ovat kohtuullisen tyytyväisiä sosiaali- ja terveystalvveluihin. Kansalaiset luottavat erityisesti sosiaalipalveluiden henkilöstön ammattitaitoon ja terveydenhuollon suuriin linjoihin ollaan pääosin tyytyväisiä. Hoitoon pääsystä erityisesti terveyskeskuksiin koetaan olevan parantamisen varaa. Ikääntyneiden palveluissa on tavoitteiden mukaisesti siirrytty kotihoidon ja tehostetun palveluasumisen suuntaan, mutta ikäihmisten palveluiden laatusuosituksessa asetetut määrälliset tavoitteet eivät näytä toteutuvan tehostettua palveluasumista lukuun ottamatta. Lapsiperheiden kotipalvelujen määrä on alentunut merkittävästi ja sitä sai vuonna 2011 enää alle 2 prosenttia perheistä, kun 1990-luvun alussa lähes joka kymmenes lapsiperhe sai kotipalvelua.

Hallituskauden alkupuolen keskeinen toimenpide on ollut vanhuspalvelulain valmistelu eduskunnan käsittelyyn. Hallitus on valmistele massaa myös kokonaisuudistusta sosiaali- ja terveyspalveluiden rakenteisiin. Uudistus on sidoksissa kunta- ja palvelurakennemuudistuksen etene miseen. Palvelurakennemuudistuksen suuntaviivat on linjattu ja liitetty kuntarakennelakiluon noksen lausuntokierrokselle.

Kuntien palvelustrategiat selvitetään kuntalain kokonaisuudistuksen yhteydessä. Kuntoutuksen rahoituksen ja organisoiminnin uudistamista selvitetään. Sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisiä palveluja, tiedonhallintaa ja tietojärjestelmien yhteensopivuutta edistetään KanTa ja SADE -ohjelmilla, jotka ovat toimeenpanovaiheessa. Sosiaalihuollon sähköisten palvelujen uudistaminen edellyttää säädösvalmistelua ja liittyy sosiaalihuollon kokonaisuudistukseen.

Hallituksen vahvistamalla Kaste-ohjelmalla 2012–2015 rahoitetaan lukuisia sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämishankkeita jotka ovat toimeenpanovaiheessa. Perhekeskustoimintaa kehitetään yhteistyössä kuntien, järjestöjen, seurakuntien ja perheiden kanssa kokoamalla toimintamalleja, menetelmiä, hyviä käytäntöjä ja osaamista. Neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa kehitetään. Kunnissa on otettu käyttöön mm. laajat terveystarkastukset 8. luokalla.

Tavoite 5: Estetään asuinalueiden eriytymistä

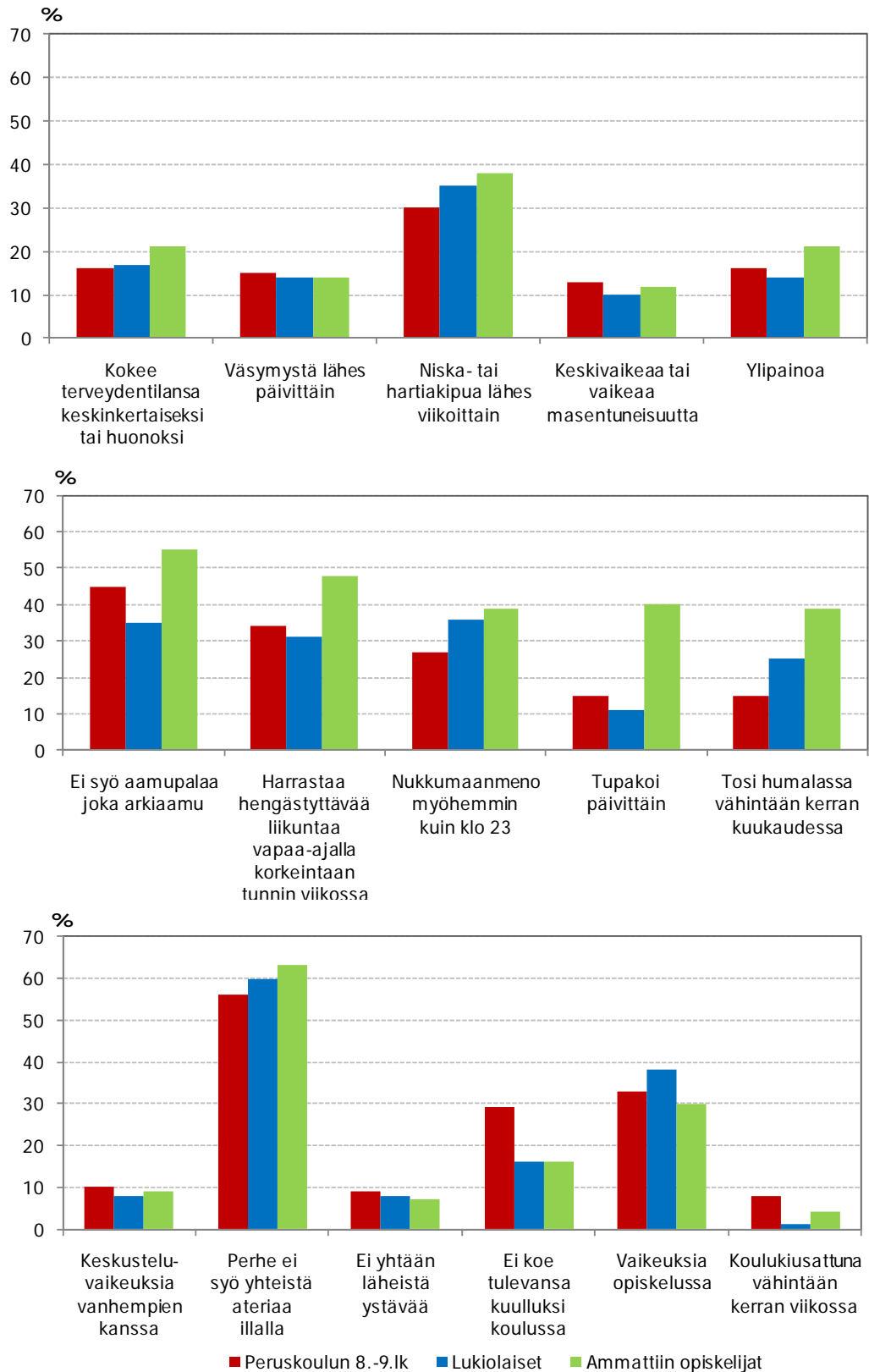
Valtioneuvosto on tehnyt periaatepäätöksen asuntopoliittiseksi toimenpideohjelmaksi. Ohjelma sisältää mm. toimenpiteitä mielenterveyskuntoutujien ja päihdeongelmaisten asumisen kehittämiseksi. Ikääntyneiden asumisen poikkihallinnollinen kehittämisohjelma vuosille 2012–2015 on hyväksytty.

Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmaa on jatkettu. Tavoitteena on tuottaa ohjelmakauden aikana 1 250 asuntoa. Metropolialueen sopimus- ja rahoitusneuvotteluilla on pyritty vahvistamaan sosiaalista eheyttä.

Asuinalueiden elinvoiman edistämiseksi sekä segregaa tion ehkäisemiseksi laadittavan poikkihallinnollisen ohjelman toteuttamista varten on varattu 3–4 miljoonaa euroa vuosina 2013–2015 asuntopoliittisen toimenpideohjelman mukaisesti.

Tavoite 6: Vahvistetaan nuorten osallistumista ja varhaiskasvatusta

Nuorten osallistumismahdollisuudet paranevat mutta sosioekonominen tausta erottaa ihmisiä jo lapsuudessa ja nuoruudessa

Kuvio 1.6. Nuorten elinolot, terveydentila ja osallisuus. Lähde: THL.

Nuorten elinolot, terveydentila ja osallisuus ovat keskinäiskytkenässä. Hallitus toteuttaa lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuohjelmaa 2012–2015, jolle osoitetusta 3,5 M€ määrärahasta myönnetään avustuksia mm. nuorten osallisuutta tukeviin hankkeisiin ja tuetaan kulttuuri-, liikunta- ja nuorisoujärjestöjen ja nuorisotyötä tekevien järjestöjen toimintaa. Liikunta-politiikassa on kiinnitetty erityisesti huomiota liian vähän tai ei lainkaan liikkuvien ryhmien tunnistamiseen sekä lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen tukemiseen. Lasten ja nuorten liikunnan kehittämissuohjelman ja Liikkuva koulu -ohjelman keskeisenä painopisteenä on sukupuolten tasa-arvo, yhdenvertaisuus sekä liikunnasta syrjäytymisen ehkäisy ja terveyserojen kaventaminen, ml. sosioekonomiset erot.

Maahanmuuttajien kotouttaminen liikunnan avulla -ohjelma on käynnissä. Oppilaskuntien vakiinnuttamista kaikkiin peruskouluihin valmistellaan niin, että HE voidaan antaa keväällä 2013.

Päivähoitopalvelujen lainsäädännön valmistelu, hallinto ja ohjaus siirtyivät 1.1.2013 sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön. Päivähoitoa koskevien säädösten uudistamista valmistellaan niin, että uudistus tulee voimaan vuoden 2015 alusta.

PAINOPISTEALUE II

Julkisen talouden vakauttaminen

Tavoite 1: Parannetaan talouden kasvupotentiaalia

Suomen liikennejärjestelmät toimivat hyvin

2012		
	Kansainvälisen logistiikkaindeksin (LPI) pisteet	% parhaasta
1. Singapore	4,13	100,0
2. Hong Kong SAR, Kiina	4,12	99,9
3. Suomi	4,05	97,6
4. Saksa	4,03	97,0
5. Alankomaat	4,02	96,7
6. Tanska	4,02	96,6
7. Belgia	3,98	95,3
8. Japani	3,93	93,8
9. Yhdysvallat	3,93	93,7
10. Iso-Britannia	3,90	92,7

Kuvio 2.1. Kansainvälisen logistiikkaindeksin mukaan 10 parasta maata vuonna 2012. Lähde: Connecting to Compete, Trade Logistics in the Global Economy 2012, The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank.

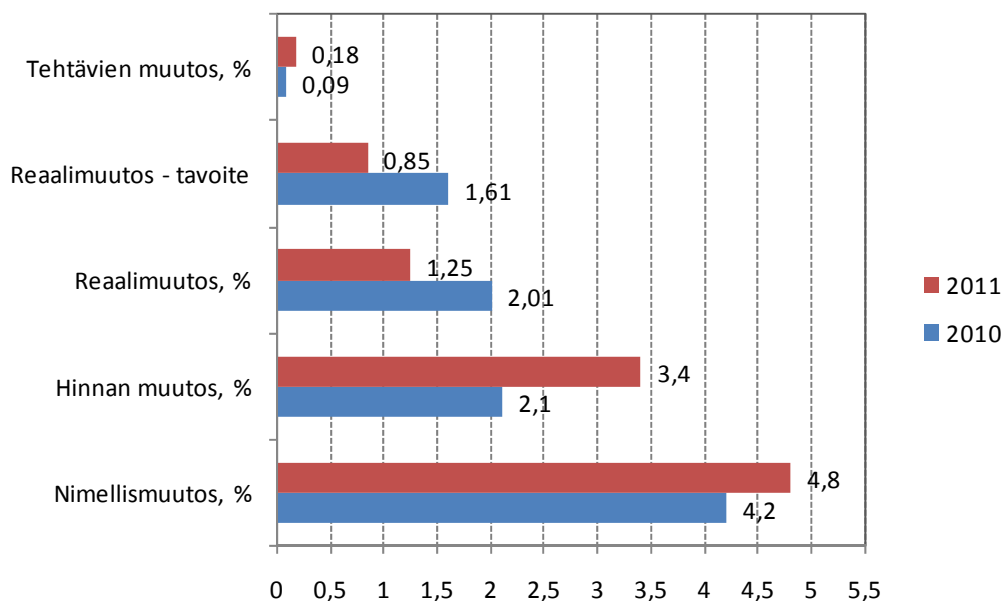
Talouden kasvupotentiaalia vahvistaa hyvä liikennejärjestelmä ja järkevä logistiikkakustannusten taso. Kansainvälisen arvion mukaan Suomen liikennejärjestelmät toimivat hyvin ja kehitys liikennejärjestelmissä on ollut myönteistä. Vuonna 2012 Suomi oli kansainvälisessä logistiikkaindeksivertailussa kolmannella sijalla, kun vuonna 2007 sijoitus oli 15. Logistiikkakustannukset ovat Suomessa kansainvälisesti vertailtuna korkeat, keskimäärin 12,1 prosenttia yritysten liikevaihdosta eli noin 33,1 mrd. euroa vuonna 2011. Kotitalouksien kulutus liikenteeseen seurailee talouden kehitystä ja on kasvanut 2000-luvulla voimakkaasti. Liikenne on suurin kotitalouden kulutuserä (16 prosenttia) asumisen ja energian jälkeen. Liikennejärjestelmän kehittämiseen ja liikenneinvestointeihin on vuonna 2012 kohdennettu 576 miljoonaa euroa.

Talouden kasvupotentiaalin parantamista logistiikkanäkökulmasta on edistetty kolmella poikahallinnollisella kärkihankkeella. Liikennepoliittinen selonteko valmistui keväällä 2012. Liikenneinvestointien erilaisia budjetointi- ja rahoitusmalleja on selvitetty. Syksyn 2012 aikana kerättiin kokemuksia Suomessa toteutetuista PPP-hankkeista eri osapuolilta ja arvioitiin mallin käytettävyyttä jatkossa.

Ministeriöt ovat aloittaneet älystrategioiden laadinnan. Älystrategiatyön tavoitteena on talouden ja tuottavuuden kasvun edistäminen digitaalisten palveluiden avulla sekä sähköisten julkisten palveluiden kehittäminen.

Tavoite 2: Lisätään tuottavuutta

Kuntien tuottavuuden kehittyminen kriittistä

Kuvio 2.2. Kuntien tuottavuus vuosina 2010 ja 2011. Lähde: Valtiovarainministeriö (EU-2020-ohjelman seuranta).

Kuntien menokehitykselle on asetettu valtakunnallinen tuottavuustavoite, jonka mukaan toimintamenojen reaalimuutos voi olla keskimäärin 0,4 prosenttia vuodessa olettaen, että kuntien tehtävät ovat samat kuin vuonna 2010. Yllä olevassa taulukossa kuvataan reaalimuutosta vuodesta 2010 vuoteen 2011. Kuntien tehtävien muutos on arvioitu laskennallisesti. Kuntien menokehitys antaa suuntaa, muttei suoraan kuvaa kuntien tuottavuuden ja tuloksellisuuden kehitystä, mm. koska se ei ota huomioon kuntien järjestämien palvelujen laadussa tapahtuneita muutoksia. Kuntien ja kuntayhtymien järjestämien palvelujen laatu ja vaikuttavuus ovat kehittyneet positiivisesti.

Kuntien ja kuntayhtymien koulutuksen ja terveydenhuoltopalveluiden kokonaistuottavuus heikkeni vuonna 2010. Edellisenä vuonna molempien toimialojen tuottavuus parani hieman. Koulutuksen tuottavuus laski prosentin ja terveydenhuoltopalveluiden tuottavuus vajaat puolet prosenttia.

Valtion virastojen ja laitosten tuottavuuskehitys on ollut myönteisellä uralla. Kokonaistuottavuus nousi 2,2 prosenttia vuodesta 2009 vuoteen 2010. Tilastokeskuksen mukaan virastojen ja laitosten yhteenlaskettu tuotosmäärä laski vajaan prosentin.

Tuottavuuden lisäämiseksi on tehty toimia hallinnon kaikilla tasoilla. Kuntasektorin tuottavuuskehitykseen vaikuttaa ratkaisevasti se, miten kunta- ja sote-uudistuksessa onnistutaan ja miten valtio säätelee kunnille lisää lakisääteisiä uusia tehtäviä ja velvoitteita. Meneillään on kuntien ja kuntayhtymien tuottavuuden ja tuloksellisuuden kehittämistä tukevan tietopohjan ja mittariston kehittäminen. Tavoitteena on, että työ ja tuotettava aineisto tukevat kuntia myös kuntarakenteita uudistettaessa.

Hallitus on käynnistänyt vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman, jossa kirkastetaan valtionhallinnon roolia ja tehtäviä, edistetään rakenteellisia uudistuksia ja otetaan käyttöön uutta roolia tukevia toimintatapoja. Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelma painottaa myös inhimillisen pääoman kehittämistä. Osana ohjelmaa on toteutettu kaikkia valtion virastoja ja laitoksia koskeva ydintoimintoanalyysi.

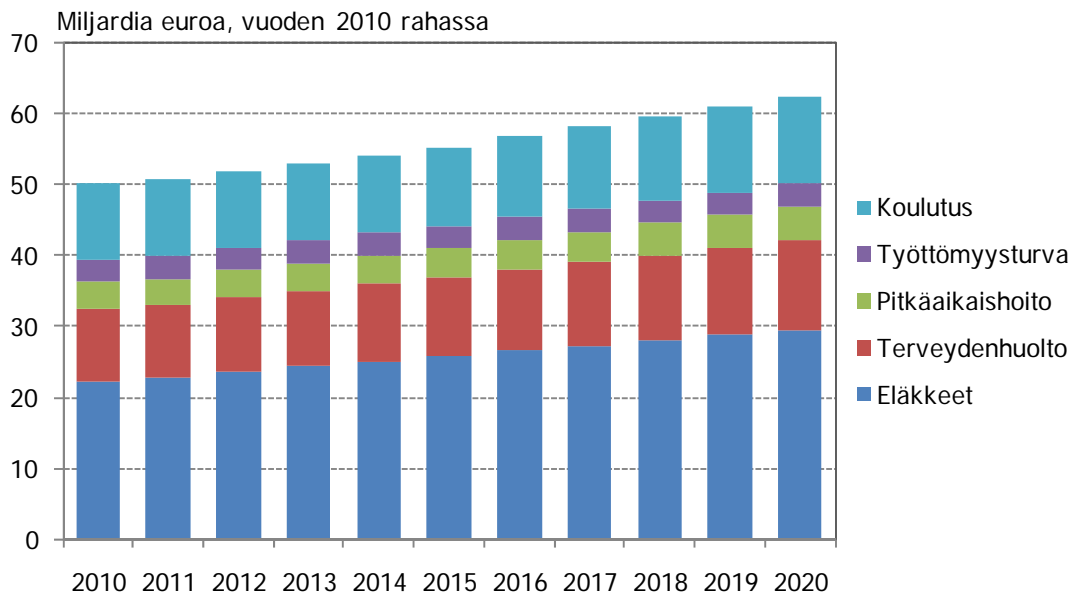
Julkishallinnon sähköisen asioinnin ja palveluiden kehittämistä jatkettiin SADe-ohjelmassa ja KanTa-hankkeessa. Julkisen hallinnon yhteisen kokonaisarkkitehtuurin versio 1.0 on julkaistu ja yhteentoimivuuden toteuttamiseen tähtäävien julkisen hallinnon tavoitetilan arkkitehtuurikuvausten toteutus käynnistetty (sähköinen asiointi, tietoarkkitehtuuri, perustietovarantojen arkkitehtuuri, palveluväylä). Kaikki SADe-ohjelman hankkeet ovat palvelujen toteutusvaiheessa, ja ensimmäiset palvelut valmistuivat vuoden 2012 aikana. Näitä ovat asuntojen vuokrat.fi, otakantaa.fi, kansalaisaloite.fi, Opi.palkka.fi, Etäpalvelupilotit sekä yrittäjän palveluita kuten liiketoimintasuunnitelmatyökalu.

Hallituksen asettamassa keskushallinnon uudistamishankkeessa arvioidaan valtioneuvoston rakenteita ja toimintamalleja. Ministeriöiden välisenä yhteistyönä on valmisteltu tavoitetilat viidelle osa-alueelle, jotka koskevat hallituksen strategian toimeenpanon tehostamista, toimintakulttuurin kehittämistä, valtioneuvoston toiminnallisesti ja taloudellisesti yhtenäisten rakenteiden kehittämistä, toimialojen ohjauksen yhtenäistämistä sekä hallinto- ja palvelutoimintojen yhteenkokoamista.

Puolustusvoimauudistus on hallituksen yksi keskeisimmistä rakenneuudistuksista, jonka toimeenpano on käynnissä. Puolustusvoimauudistuksen henkilöstösuunnittelun ensimmäinen vaihe on päättynyt 1. lokakuuta 2012. Suunnittelun tuloksena noin 11 970 henkilöä on voitu kohdentaa uuden organisaation mukaiseen tehtävään. Puolustusvoimauudistus on osa valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittista selontekoa, joka julkaistiin 20.12.2012. Eduskunta laatii selonteosta mietinnön kevään 2013 aikana.

Tavoite 3: Toteutetaan vahvoihin peruskuntiin perustuva kunta- ja palvelurakenneuudistus

Kuntapolitiikan haasteet ovat palveluiden rahoittamisessa ikäsidonnaisten menojen kasvun jatkuessa

Kuvio 2.3. Ikäsidonnaisten menojen kehitys vuosina 2010–2020. Lähde VM ja STM.

Kunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenneuudistukset ovat hallituksen kärkihankkeita. Kullekin alueelle tarkoituksenmukaisesta kunta- ja palvelurakenteesta on tehty selvitykset. Selvitys valmistui helmikuussa 2012, minkä jälkeen selvityksestä kuultiin kuntia ja eri sidosryhmiä laajan alue- ja kuulemiskierroksen aikana. Lisäksi selvityksestä pyydettiin kuntien lausunnot. Keväällä 2012 hallitus linjasi kuntarakenuudistusta ohjaavan kuntarakennelain kriteerit. Luonnos hallituksen esitykseksi kuntarakennelainsäädännön laajalla lausunto-

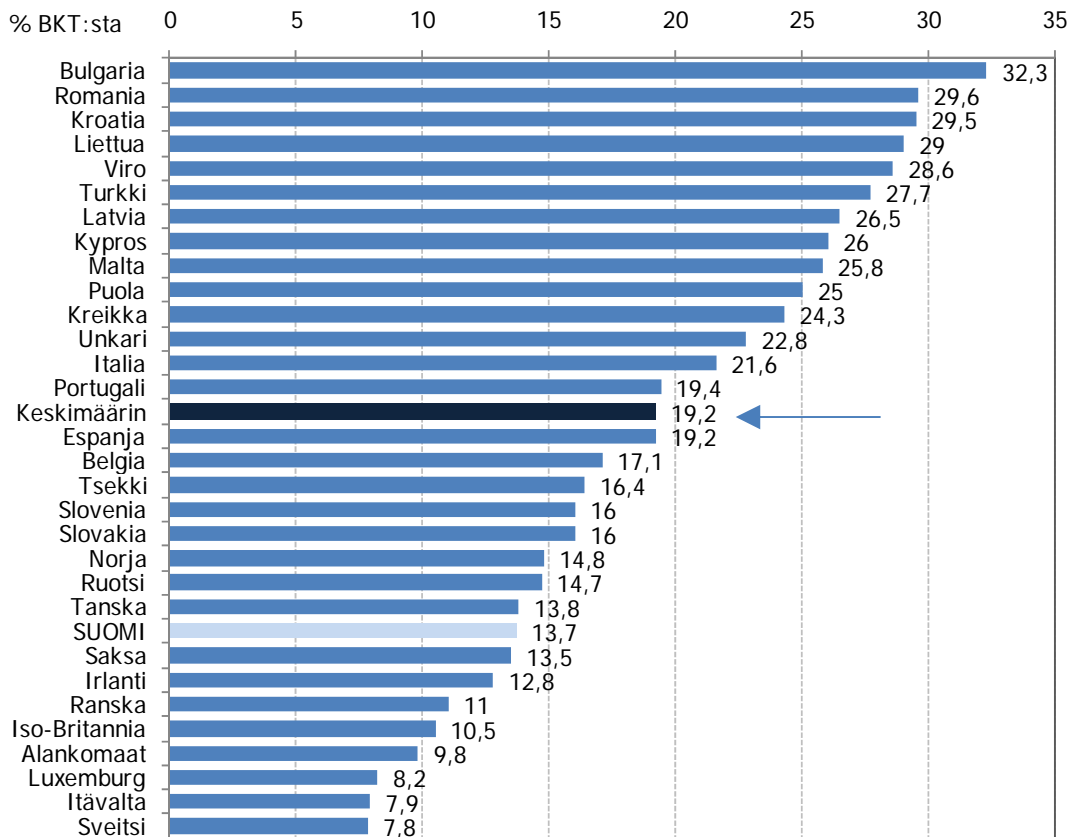
kiirroksella, jonka lausuntoaika päättyy 7.3.2013. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennuudistusta koskevat ratkaisut käsitellään ja päätetään osana kuntauudistusta. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaki tulee voimaan 2015 vuoden alusta. Myös peruspalvelujen valtionosuusuudistuksen valmistelu on aloitettu keväällä 2012 osana kuntauudistusta. Selvityshenkilön uudistusta koskevat periaatteet julkaistiin 12.2.2013, ja uudistus on suunniteltu tulemaan voimaan vuoden 2015 alusta.

Metropolialueen, joka koskettaa 14 kuntaa, metropoliesiselvitys on käynnistynyt. Kuuden selvityshenkilön tehtävänä on valmistella ehdotukset kuntajakoselvitysalueista sekä vaihtoehtoisista malleista metropolihallinnoksi.

Metropolipolitiikkaa toteutetaan useiden kärkihankkeiden ja mm. aiesopimusmenettelyn keinoin. Hallituskaudelle 2011–2015 on linjattu metropolipolitiikan keskeiset painopistealueet: maankäyttö, asuminen ja liikenne; kansainvälinen kilpailukyky, maahanmuutto, sosiaalinen eheys ja hallinnon rakenteiden kehittäminen.

Tavoite 4: Toimitaan harmaata taloutta vastaan

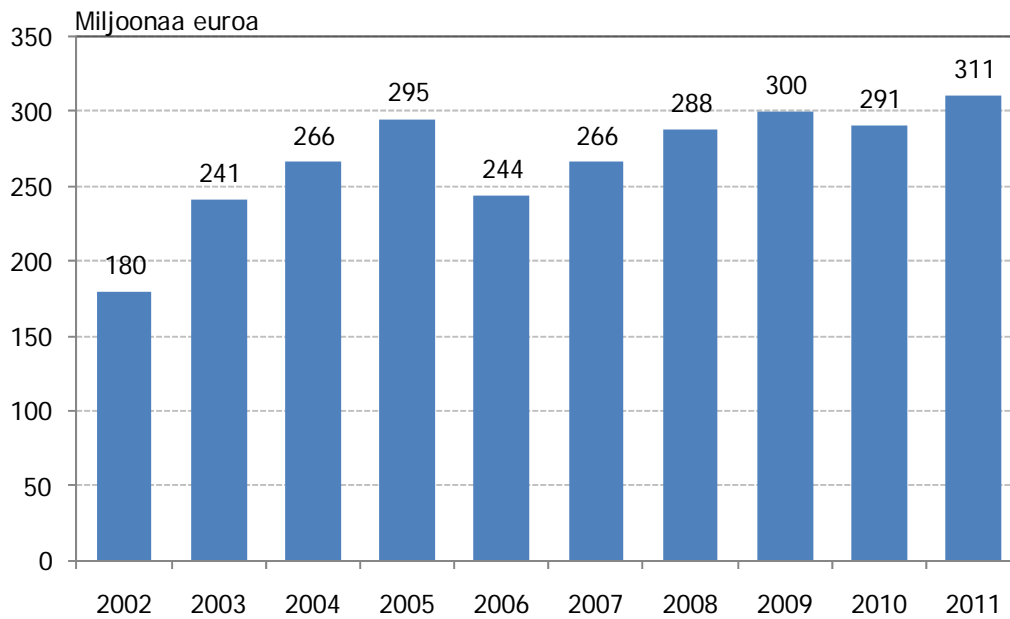
Harmaan talouden osuus BKT:sta Suomessa eurooppalaisen keskitason alapuolella

Kuvio 2.4. Harmaan talouden koko 31 Euroopan maassa, prosentteina BKT:sta.

Lähde: Schneider, F. (2011), "Size and development of the Shadow Economy from 2003 to 2012: some new facts".

Verotarkastusten synnyttämät maksuunpanot ovat kasvaneet

Kuvio 2.5. Verotarkastuksen maksuunpanot vuosina 2002–2011. Lähde: Verohallinto.

Harmaan talouden osuus bruttokansantuotteesta on Suomessa noin 14 %. Harmaan talouden torjunnalla on tavoiteltu merkittäviä verojen ja sosiaalivakuutusmaksujen lisäyksiä sekä takaisinsaatuja rikoshyötyjä. Verotarkastusten perusteella maksuunpantujen verojen määrä on kasvanut viime vuosina. Talousrikosjuttujen vahingot olivat ilmoitetuissa jutuissa 128 miljoonaa ja päätetyissä jutuissa 112 miljoonaa euroa vuonna 2010. Vahinkojen määrä on kehittynyt melko tasaisesti 2000-luvulla. Päätettyä juttua kohden syntyi rikosvahinkoa noin 64 000 euroa. Päätettyjen juttujen rikosvahingot vastaavat noin 0,6 promillea bruttokansantuotteesta. Poliisin haltuun saama omaisuus talousrikoksissa on kasvanut noin 4 miljoonalla eurolla vuodesta 2011 ollen nyt noin 36 miljoonaa euroa.

Hallituksen toimintaohjelma harmaan talouden ja talousrikollisuuden vähentämiseksi vuosille 2012–2015 valmistui vuoden 2012 alussa. Toimintaohjelman tavoitteeksi on kirjattu varovaisen arvion mukaan 300–400 miljoonan euron vuosittaiset verojen ja sosiaalivakuutusmaksujen sekä takaisinsaadun rikoshyödyn lisäykset. Summaan on ajateltu sisältyvän myös toimintaohjelman keinoilla ennalta estetyt verojen ja muiden maksujen menetykset sekä rikoshyöty.

Hallitusohjelman mukaisesti on talousrikollisuuteen liittyvää esitutkinta-aikaa ja oikeusprosessia pyritty lyhentämään. Syyttäjälaitoksessa on kehitetty esitutkintayhteistyötä poliisin kanssa. Vaativien talousrikosasioiden syyteharkinta-aika lyheni 190 päivästä 174 päivään. Kaikkien talousrikosasioiden syyteharkinta-aika lyheni reilusta viidestä kuukaudesta alle viiteen kuukauteen.

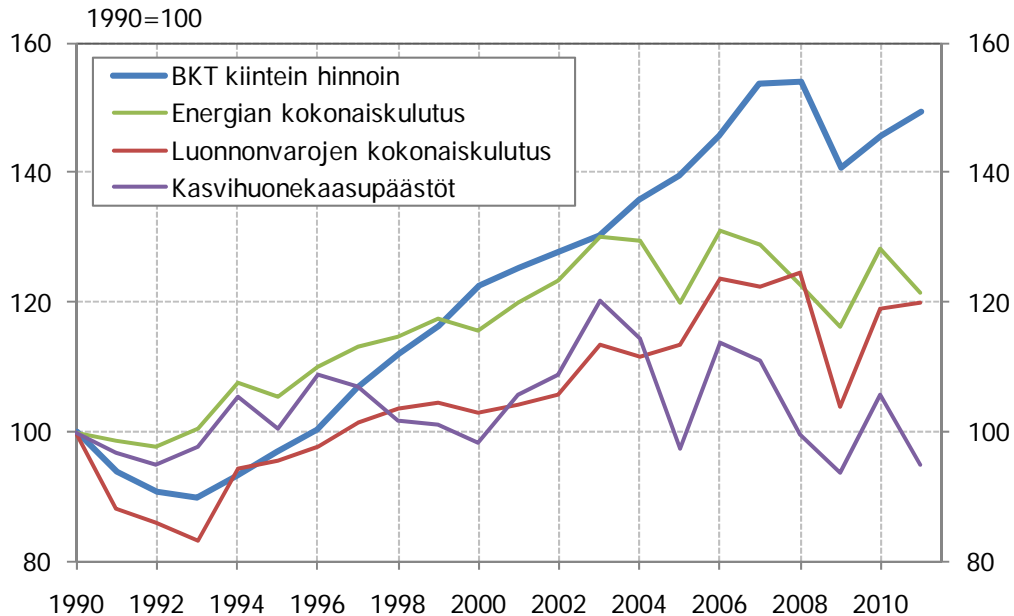
Osana harmaan talouden torjuntaa on laadittu järjestäytyneen rikollisuuden torjuntastrategiaa, jossa selvitetään järjestäytyneen rikollisuuden nykytila, lähiajan kehitysnäkymät ja tavoitetila. Lisäksi on selvitetty järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa koskevan uuden erityislain ja hallinnollisten toimenpiteiden tarvetta. Rakennusalaan koskevan tilaajavastuulain osittaisuusdistus on toteutettu ja tilaajavastuulain kokonaisarvioinnissa tarvittavat selvitykset ovat valmistuneet. Rakennusalan työsuhde- ja verovalvontaa tehostettiin ottamalla työmailla käyttöön veronumero pakollisessa kuvallisessa tunnustekortissa.

PAINOPISTEALUE III

Kestävän talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistaminen

Tavoite 1: Tavoitellaan Suomea, joka on maailman eturintamassa ympäristöystävällisessä, resurssi- ja materiaalitehokkaassa taloudessa sekä kestävien kulutus- ja tuotantotapojen kehittäjänä

Talouskasvun ympäristövaikutukset ovat vähentyneet

Kuvio 3.1. BKT:n irtikytkentä energian ja luonnonvarojen kokonaiskulutuksesta sekä kasvihuonepäästöt vuosina 1990–2011. Lähde: Tilastokeskus/Energia- ja ympäristötilastot.

Talouskasvun irtikytkentä ympäristövaikutuksista ja luonnonvarojen kulutuksesta kuvaa materiaalitehokasta yhteiskuntaa. Energian kulutus ja kasvihuonekaasupäästöt ovat vähentyneet vuodesta 2011. Luonnonvarojen kokonaiskulutus kasvoi hieman vuonna 2011. Hyvä kehitys selittyy osin talouskasvun hidastumisella.

Hallitus edistää luonnonvarojen kestävästä käyttöä ja materiaalitehokkuutta kuuden poikkiallisen kärkihankkeen avulla. Hallitus on asettanut työryhmän laatimaan ehdotuksen kansalliseksi materiaalitehokkuusohjelmaksi ja arvioimaan mittauksen ja arvioinnin kehittämistä syksyyn 2013 mennessä. Luonnonvarojen kestävästä hyödyntämisestä edistetään luonnonvarastrategian pohjalta. Tähän liittyy hallituksen käynnistämä kansallisen biotalousstrategian valmistelu syksyllä 2012. Strategia valmistuu keväällä 2013. Lisäksi soiden ja turvemaiden kestävästä ja vastuullisesta käytöstä ja suojelusta tehtiin VNP viime syksynä.

Kestävän kulutuksen ja tuotannon ohjelma valmisteltiin poikkiallisesti. Luonnonvarojen periaatepäätökseksi "Vähemmästä viisaammin" on ollut lausuntokierroksella tämän vuoden alussa.

Kaivosalan merkitys on kasvamassa. Tekesin Green Mining -ohjelmassa 2011–2016 panostetaan erityisesti ympäristöystävällisen teknologian kehittämiseen ja käyttöönottoon. Green Mining -ohjelman painopisteitä ovat teknologian kehittämisen lisäksi työmenetelmien ja toimintatapojen kehittäminen sekä kestävä yritystoiminnan ja työllisyyden parantaminen. Valtio pääomitti vuoden 2012 lisäbudjetistaan pääomasijoittaja Suomen Teollisuussijoitus Oy:tä 30 miljoonalla eurolla. Tällä edistetään kaivosklusterin investointeja ja kansainvälistymistä. Talvivaaran marraskuussa 2012 tapahtuneen ympäristövahingon jatkotoimina asetettiin vi-

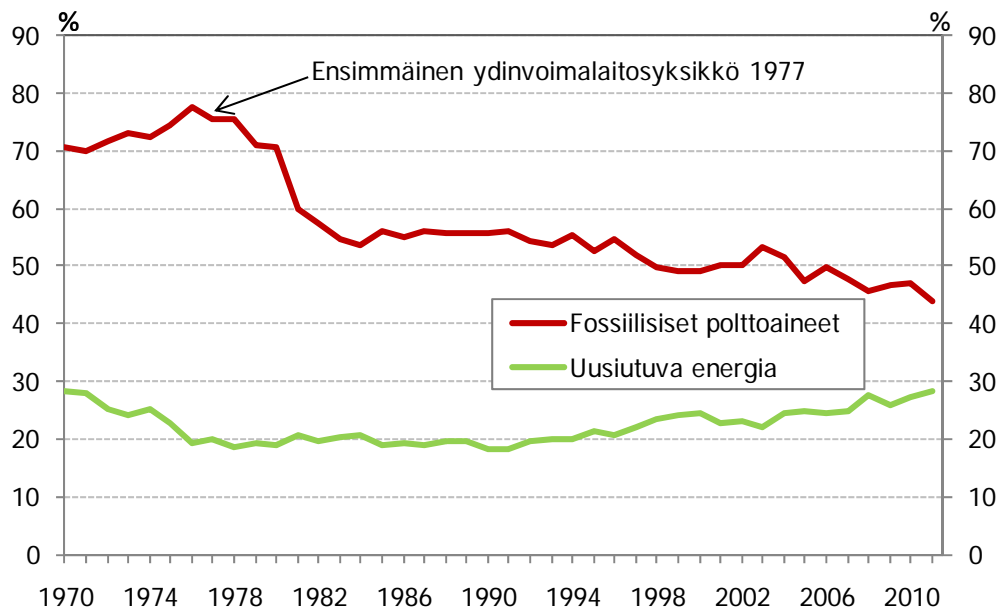
ranomaistyöryhmä tarkastelemaan toimia kaivosten ympäristöturvallisuuden kehittämiseksi ja käynnistettiin kaivosten ns. stressitestien suunnittelu.

Valtioneuvosto vahvisti 20.12.2012 periaatepäätöksen luonnon monimuotoisuutta turvaavaksi strategiaksi ja helmikuun lopulla on tarkoitus sopia toimintaohjelmasta. Hallituskauden alussa käynnistettiin uusi metsäalan strateginen ohjelma, jossa tärkeimpänä saavutuksena on ollut puurakentamisen merkittävä kasvu kerrostalorakentamisessa. Erilaisia toimenpiteitä on lisäksi käynnistetty metsäteollisuuden ja erityisesti puutuoteteollisuuden kilpailukyvyyn, kasvun ja viennin edistämiseksi, uusien tuotteiden kaupallistamiseksi ja pk-yritysten kasvun edistämiseksi sekä kansainvälisen vaikuttamisen lisäämiseksi.

Kestävän kehityksen toimikunnan toiminta arvioitiin viime vuoden lopulla ja uusi toimintamalli otetaan käyttöön kuluvan vuoden alkupuolella. Kansallisen kestävän kehityksen strategian uudistaminen aloitettiin viime vuonna ja sen on tarkoitus valmistua tämän vuoden aikana.

Tavoite 2: Toimitaan ympäristötavoitteiden saavuttamiseksi kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla

Uusiutuvien energialähteiden käytön osuuden kasvu kertoo ympäristötavoitteiden saavuttamisesta

Kuvio 3.2. Uusiutuvien ja fossiilisten energialähteiden osuus energian kokonaiskulutuksesta vuosina 1970–2011. Lähde: Tilastokeskus, ympäristö- ja energiatilastot.

Hallitus keskittyy ympäristön tilan parantamisessa erityisesti Itämeren ja vesiensuojeluun sekä energia- ja ilmastopolitiikkaan. Keskeisellä sijalla ovat energian kulutuksen ja öljyriippuvuuden vähentäminen ja EU:n päästövähennystavoitteiden saavuttaminen vuoteen 2020 jatkuvalla uralla. Fossiilisten polttoaineiden osuus energiankokonaiskulutuksessa on laskenut tasaisesti 80-luvun alusta. 2000-luvun alussa käyttö on vähentynyt myös selvästi samaan aikaan kun uusiutuvan energian osuus energian kokonaiskulutuksesta on kasvanut ollen jo lähellä 30 %. Kuvio 3.1 osoittaa energian kokonaiskulutuksen kasvun taittuneen 2000-luvulla.

Hallituksen toimenpiteitä Itämeren suojelun osalta on viime kesänä asetettu Itämeri-politiikan koordinaatioryhmä sekä joulukuussa annettu VNp merenhoitosuunnitelman ensimmäisestä osasta. Öljy- ja kemikaalientorjuntakapasiteetin selvityksen toteutumisesta laadittiin tilannekatsaus ja vuoden 2013 talousarvioon sisällytettiin hankittavan jäänmurtajan varustaminen öljyntorjuntakäyttöön.

Vahvistettujen alueellisten vesienhoitosuunnitelmien toimeenpanosta valmistui vuoden lopussa väliraportti. Valtioneuvoston periaatepäätöksenä hyväksytyt kalatiestrategian toteutus on käynnistetty. Hallitusohjelman mukainen valtakunnallinen viemäröintiohjelma valmistui MMM:n ja YM:n yhteistyönä viime vuoden lopulla.

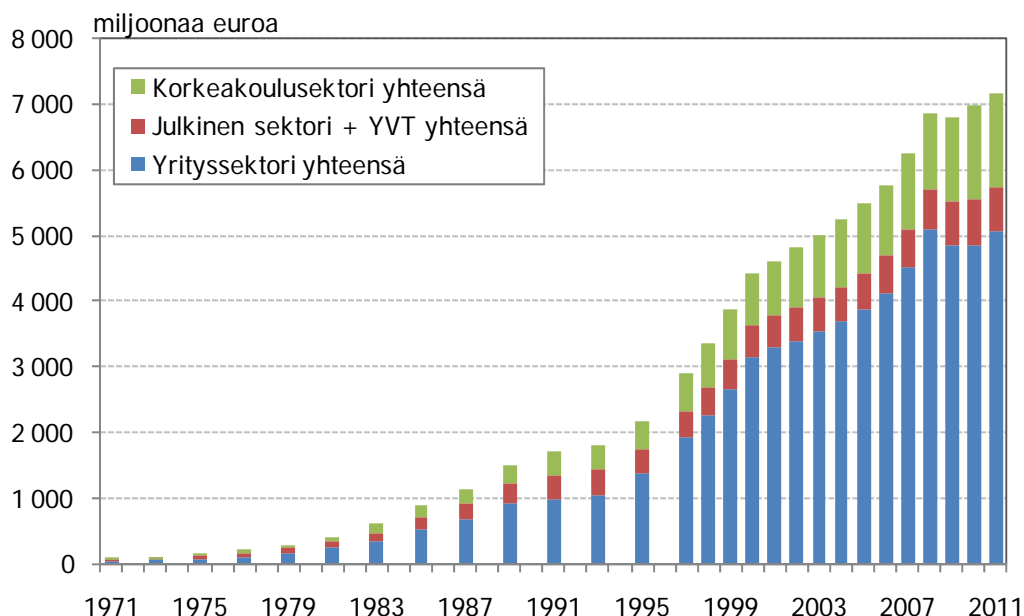
Ilmastotavoitteiden osalta hyväksyttiin ilmasto- ja energiapolitiikan EU-vaikuttamisstrategia sekä päivitettiin kansallinen energia- ja ilmastostrategia. Lisäksi tehtiin useita selvityksiä ilmastotavoitteen kiristämisen vaikutuksista. Hallituskauden alussa asetettu ilmastopaneeli jatkoi työtään ja sai valmiiksi selvitykset ilmastolain tarpeellisuudesta sekä energiajärjestelmistä. Energia ja ilmastopolitiikan ministeriryöryhmä hyväksyi 8.2.2013 linjauksen ilmastolain valmistelun aloittamisesta.

Ympäristönsuojelulain ja -asetuksen kokonaisuudistus oli vuoden vaihteessa lausunnoilla ja se on tarkoitus antaa eduskunnalle kesäkuussa 2013. Metsälain uudistamishdotus lähetettiin tämän vuoden alussa lausunnonle ja hallituksen esitys on tarkoitus antaa tämän vuoden aikana.

Hallitusohjelman mukaisesti ympäristölle haitallisia tukia selvitettiin VM:n johdolla. MMM julkisti oman työnsä syksyllä 2012, muiden ministeriöiden vastaavat selvitykset julkaistaan tämän vuoden alkupuolella.

Tavoite 3: Uudistetaan koulutuksen ja tutkimuksen rakenteita ja rahoitusta

Yrityssektorin T&K-menot merkittävästi suuremmat kuin julkisen sektorin

Kuvio 3.3. Tutkimus- ja kehittämistoimintamenot vuosina 1971–2011. Lähde Tilastokeskus / Tutkimus- ja kehittämistoiminta.

Koulutus- ja tiedepolitiikassa hallitus pyrkii uudistuksiin, joilla tuetaan suomalaisten koulutustason pysymistä korkeana, opiskelijoiden valmistumista nopeammin ja sijoittumista välittömästi työelämään. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot ylittivät 7 miljardin euron rajan vuonna 2011. Yritysten TKI-menot olivat 5,0 miljardia euroa, korkeakoulusektorin 1,4 miljardia euroa ja muun julkisen sektorin vajaat 700 miljoonaa euroa. Kasvua edellisvuoteen oli 190 miljoonaa euroa. Kasvu tapahtui lähes yksinomaan yrityssectorilla. TKI-menojen kasvusta huolimatta niiden BKT-osuus laski ja oli 3,78 prosenttia vuonna 2011. Viime vuonna menot laskivat arviolta 70 miljoonaa euroa ja niiden BKT-osuus jää 3,6 prosenttiin, hallitusohjelman tavoitteen ollessa 4 prosenttia.

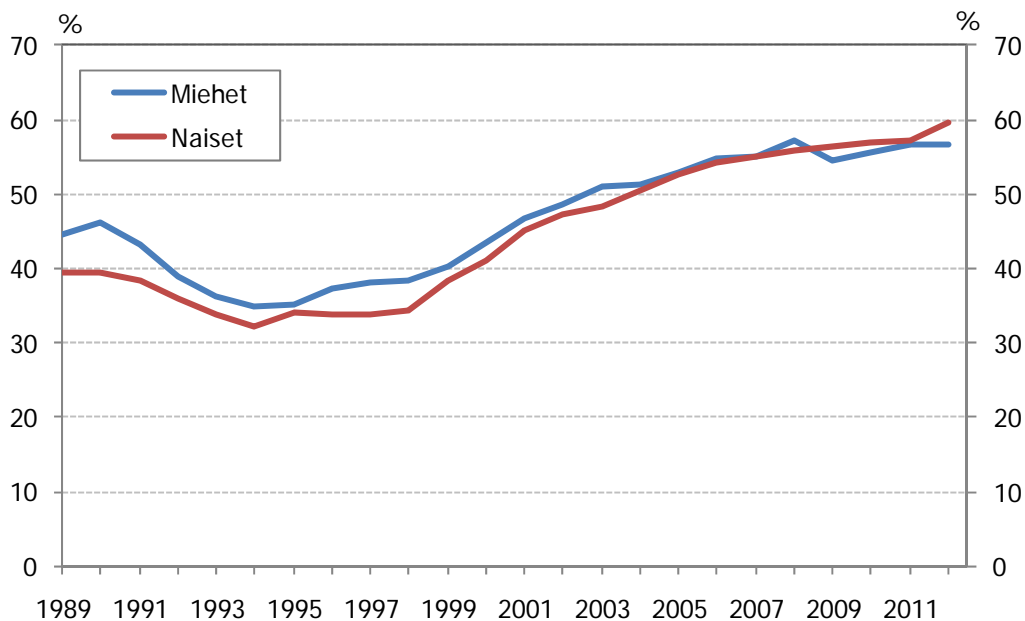
Viime vuonna hallitus hyväksyi tarvittavat asetusmuutokset yliopistojen rahoitusmalliin. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ammattikorkeakoululain sekä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta annetaan helmikuussa eduskunnalle. Esityksen pohjalta valtioneuvosto päättää ammattikorkeakoulujen toimiluvista vuoden 2013 loppuun mennessä. Lisäksi ammattikorkeakoulujen ylläpitäjille myönnettävän perusrahoituksen määrätymisperusteet uudistetaan. Opintotukijärjestelmän uudistamisella pyritään tukemaan päätoimista opiskelua ja nopeampaa valmistumista. Hallitus antoi esityksen opintotukilain muuttamisesta viime vuonna, muiden muutosten edellytyksiä selvitetään vielä.

Asiantuntijaryhmä luovutti ehdotuksensa valtion tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistukseksi pääministerin johtamalle tutkimus- ja innovaationeuvostolle syyskuussa 2012. Hallitus päättää uudistuksesta ja sen keskeisistä toimista valtioneuvoston periaatepäätöksellä lausuntokierroksen jälkeen. Periaatepäätöstä valmistellaan parhaillaan ja sen on määrä valmistua maaliskuussa 2013.

Tutkimustoimintaa vahvistettiin käynnistämällä tutkimuksen infrastruktuuripolitiikka ja sen kansallinen tiekartta laaditaan tänä vuonna. OKM ja TEM valmistelivat yhdessä tutkimus- ja innovaatiopoliittisen toimintaohjelman. Tutkimuksen infrastruktuuria on vahvistettu lisärahoituksella viime vuodesta alkaen. Avoimen datan ratkaisuja kehitetään Kansallinen digitaalinen kirjasto (KDK) ja Tutkimuksen tietoaaineistot -hankkeissa (TTA) tutkimusnäkökulman vahvistamiseksi päätöksentekoa varten sekä innovaatioiden tietopohjan vahvistamiseksi. Viime vuonna valmisteltiin myös tuotekehityksen tukemista varten uusi T&K-verokannustin, joka otettiin käyttöön tämän vuoden alussa.

Tavoite 4: Toimitaan tehokkaasti työttömyyttä vastaan ja kehitetään työelämää

Ikääntyvien parantunut työllisyys kuvastaa työelämän kehittymistä

Kuvio 3.4. Ikääntyvien (55–64-vuotiaiden) työllisyysaste 1989–2012. Lähde: Tilastokeskus.

Yksi hallituskauden keskeisimpiä tavoitteita on pidentää työuria, joihin voidaan vaikuttaa merkittävästi työelämän laadun parantamisella. Ikääntyvien työllisyysaste kertoo työelämän laadun parantumisesta, sekä fyysisesti että henkisesti. Kehitys on ollut viimeisten kahden vuosikymmenen aikana erittäin myönteistä, vaikka ikääntyvien työllisyysaste on edelleen noin 10 prosenttia muuta väestöä alhaisempi. Kansainvälisesti vertailluna Suomi pärjää keskinkertaisesti, joskin esim. Ruotsin, Norjan ja Sveitsin vastaavat työllisyysasteet ovat korkeampia.

Hallitus on pyrkinyt vähentämään työttömyyttä ja kehittämään työelämää useiden toimenpiteiden ja hankkeiden kautta. Hallitusohjelman mukaisesti työttömien aktiivointiaste on toteutunut vuosittain noin 30 % tasolla. Tämä on merkinnyt noin 100 000 henkilön osallistumista aktiivitoimien piiriin. Rakennemuutos- ja työmarkkinoiden toimivuus -strategisen ohjelman käynnistyminen ja sen kautta viime vuonna hyväksytyt työpolitiikan periaatepäätös sisältää monia tärkeitä keinoja työllisyyden nostamiseksi.

Työelämän kehittämisstrategia valmistui viime vuoden alkupuolella ja sen visiona on Euroopan paras työelämä vuonna 2020. Strategian toimeenpanemiseksi aloitettiin kansallisen yhteistyöhankkeen valmistelu yhteistyössä eri työelämätoimijoiden kanssa.

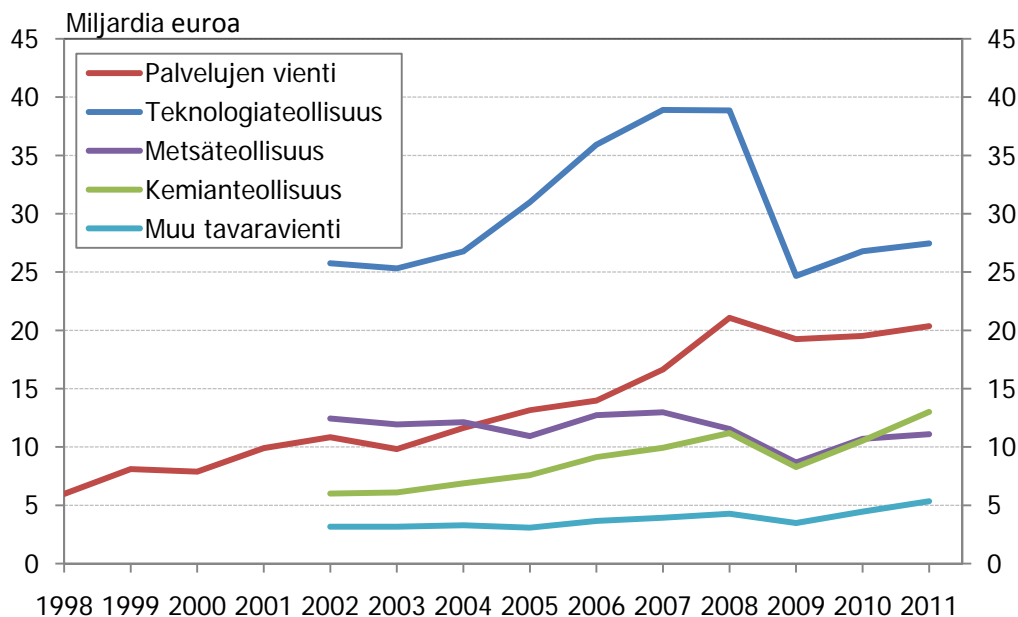
Nuorten työllisyyden parantamisen osalta näkyvin toimenpide on tämän vuoden alussa voimaan tullut nuorten yhteiskuntatakuu, johon hallitus on osoittanut kehysesityksessä 60 miljoonan euron määrärahalisäyksen vuosille 2013–2016. Osana koulutustakuun toteuttamista ammatilliseen koulutukseen lisättiin 1 700 uutta opiskelijapaikkaa (1.8.2012 lukien 1 200 ja 1.1.2013 lukien 500). Lisäys kohdennettiin pääosin metropolialueelle ja eräisiin muihin kasvukeskuksiin, joilla nuorisoiäluokkaan nähden on muita alueita vähemmän ammatillisen koulutuksen opiskelijapaikkoja. Ammatillisen koulutuksen vuosina 2014–2016 tarjonnan vähentämistä ja uudelleen suuntaamista koskevat päätökset valmistellaan kevään 2013 aikana. Vähennykset kohdennetaan pääsääntöisesti alueille, joille lisäyksiä ei tehty.

Viime vuonna aloitettiin myös 3,5-vuotinen valtion resursoima kuntakokeilu, jossa 12 kuukautta työttömyyden jälkeen työllisyyden hoidon päävastuu siirtyy kunnalle tai kunnille yhteisvastuullisesti. Lisäksi työpankkikokeilu on laajentunut ja mukana on jo 14 työpankkia.

Maahanmuuton merkitys työvoiman saatavuudelle kasvaa tulevaisuudessa. Hallitus teki periaatepäätöksen valtion kotouttamisohjelmaksi vuosille 2012–2015. Ohjelmaan on koottu hallinnonalojen tavoitteet ja toimenpiteet myös maahanmuuttajien työelämään osallistumisen tehostamiseksi. Työryhmämietintö Maahanmuuton tulevaisuus 2020-strategiaksi käsitellään valtioneuvostossa kevään 2013 aikana.

Tavoite 5: Vahvistetaan ja monipuolistetaan elinkeinorakennetta

Viennin hidas elpyminen ei ole riittänyt paikkaamaan teknologiateollisuuden viennin pudotusta

Kuvio 3.5. Tavaroiden ja palveluiden neljännesvuosittainen vienti vuosina 1998–2012. Lähde: Tilastokeskus ja Tulli.

Suomen kokonaisvienti romahti vuosina 2008–2009 ja on elpynyt vain vähän sen jälkeen. Useat yritykset ja toimialaliitot näkevät tilanteen edelleen synkkänä ja uskovat viennin supistuvan edelleen. Tämä kuvastaa Suomen tuotantorakenteen muutosta. Aikaisemmin metsä-, teknologia- ja koneenrakennusteollisuuden suuryritykset vastasivat valtaosasta Suomen viennistä ja yhdistivät alihankkijaverkoston tuotannon omiin tuotteisiin ja palveluihinsa. Suuryritysten vähentäessä voimakkaasti tuotantoa Suomessa alihankintaverkoston pienet ja keskisuuret yritykset ovat suurten haasteiden edessä. Niillä ei ole itsenäisesti myytäviä tuotteita ja palveluita eikä kanavia ja osaamista kansainvälisten markkinoiden avaamiseksi.

Toinen tuotantorakenteen muutosta kuvaava piirre on tavaratuotannon vähentyminen ja palvelutuotannon lisääntyminen. Merkittävä osa palveluista keskittyy yritysten ja julkisen sektorin toiminnan uudistamiseen tieto- ja viestintäteknologian avulla. Lisäksi palveluita yhdistetään yhä enemmän fyysisiin tuotteisiin ja laitteisiin. Tästä esimerkkinä hissien, laivamoottoreiden ja sataman nostolaitteiden huoltopalvelut ovat nousseet keskeiseksi vientitulojen lähteeksi.

Hallitus on vastannut tuotantorakenteen nopeaan muutokseen useilla toimenpiteillä. Hallitus on osallistunut aloitteellisesti, ennakoivasti ja aktiivisesti isojen ja äkillisten rakennemuutosten hoitamiseen muutosturvapalveluiden ja korvaavien työpaikkojen aikaansaamiseksi. Äkillisen rakennemuutoksen toimia on toteutettu erikseen nimetyillä paikkakunnilla sekä ICT- ja meriteollisuusaloilla, joilla on edistetty korvaavan liiketoiminnan syntymistä ja työpaikkansa menettäneiden koulutusta sekä työllistymistä muille aloille.

Elinkeino- ja innovaatiopolitiikalla on synnytetty uutta osaamista ja yritystoimintaa nousevilla aloilla sekä vahvistettu edellytyksiä yritystoiminnan pitämiseksi Suomessa. Näistä esimerkkinä ovat Cleantech -ohjelma ja pääomasijoitusten kasvukannustin. Hallitus on hyväksynyt ja toteuttaa terveen kilpailun edistämishjelmaa, jonka tavoitteena on lisätä kilpailua Suomen markkinoilla.

Viennin ja kansainvälistymisen edistäminen on keskittynyt kasvavien ja kansainvälistyvien pk-yritysten tukemiseen vientimarkkinoilla ja voimavarojen tehokkaampaan käyttöön. Taloudellisten ulkosuhteiden ohjelma hyväksyttiin toukokuussa 2012 ja Team Finland toiminta käynnistyi helmikuun alusta 2013. Invest in Finland -säätio lakkautettiin ja sen toiminnot siirrettiin osaksi Finpro ry:n toimintaa. Team Finland -verkosto edistää Suomen taloudellisia ulkosuhteita, maakuvaa, yritysten kansainvälistymistä sekä Suomeen suuntautuvia investointeja.

Muita elinkeinorakenteen monipuolistamiseen tähtäviä toimenpiteitä olivat luomualan ja lähiruoan kehittämissuunnitelman toteuttaminen. Hallitus on vahvistanut iltakoulussa periaatteet kahden erillisen ohjelman (luomu ja lähiruoka) laatimisesta sekä molempien ohjelmien tavoitteet. Ohjelmat käsitellään valtioneuvostossa huhtikuussa 2013.

Kansallisen ruokastrategian ja ruokapoliittisen selonteon suuntaviivoja on toteutettu ruokaketjun toimenpideohjelmalla, kansallisen varmistetun vastuullisuus- ja jäljitettävyyjärjestelmien kehitystyöllä ja lisäämällä ruoka-alan toimijoiden yhteistyötä, jota varten on perustettu laaja-alainen ruokapoliittinen neuvottelukunta.

Uutta kasvua on haettu myös tietovarantojen avaamisella. Lisäksi HYVÄ II kehittämissuunnitelmassa edistettiin hoito- ja hoiva-alan yrittäjyyden ja yritysten toimintaedellytyksiä lukuisten koulutustilaisuuksien, oppaiden ja selvitysten kautta.